

Academic Article

Knowledge of Ka-Lhor Case Study Mr.Kham Boonkerd

Tanatip Kamthong^{*} Kanop Kimchiang and Ratee Luechai

Nakhon Si Thammarat College of Dramatics Arts, Bunditpatanasilpa Institute, Nakhon Si Thammarat 80000, Thailand

Abstract

Ka-Lhor music is originated from the southern Thailand. It is played at the funeral and has a crucial role due to the local belief that playing this kind of music at the funeral, the song will lead the spirit of the decease to heaven. Moreover, there is an assumption that the idea of this music was taken from the southern India cultural. Then, It was spread to the area of Malaya Peninsula before entering to the south of Thailand. This music mingled with the local legend and Buddha's biography. Therefore, the Ka-Lhor music became folk music.

The knowledge inheritance of Ka-Lhor music has strict rules and regulations. It is impossible to transfer to the outsiders. Due to this, the knowledge of Ka-Lhor music is not prevalent in general society and because the person who will receive those knowledges has to follow many strict rules and regulations, hence, fewer people are able to inherit this kind of music currently.

Mr. Kham Boonkerd is an inheritor of Ka-Lhor music from his ancestors for over 150 years. He has played this kind of music for more than 60 years and he has always followed the rules and regulations. He knows about the story of witchcraft, occultism, southern Thai tradition and music. Therefore, this can be claimed that he is literally one of the southern Thai cultural experts.

Keywords: Ka-Lhor, Knowledge of Ka-Lhor, Mr. Kham Boonkerd

*

Corresponding authors:

Tanatip Kamthong E-mail: bawclub2503@gmail.com

Received: 6 October 2020,

Revised: 30 November 2020,

Accepted: 16 December 2020

บทความวิชาการ

ภูมิปัญญากาหลอ กรณีศึกษานายชำ บุญเกิด

ธนาธิป คำทอง* กณพ กิมเฉียง และ ราตรี ลือชัย

วิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

บทคัดย่อ

นายชำ บุญเกิด ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญากาหลอจากนายซับ แก้วมีบุญ บุตรของกาหลอหมึกเขียว ครูกาหลอใหญ่แห่งเมืองนครศรีธรรมราช และได้ศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเอง ทำให้มีประสบการณ์ ความรู้ และความสามารถทั้งทางด้านดนตรีและพิธีกรรมจนเป็นที่ยอมรับของวงการดนตรีกาหลอในภาคใต้ นายชำเป็นผู้มีอุปนิสัยร่าเริง สนุกสนาน จิตใจดี มีความรักและเห็นคุณค่าในดนตรีกาหลอทั้งยังประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลในชุมชน นายชำ บุญเกิด ได้รับการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจากบรรพชน และนำมาผนวกกับประสบการณ์ในการประโคมดนตรีกาหลอด้วยตนเองจนเกิดเป็นภูมิปัญญาเฉพาะตน

จากการศึกษาพบว่า กาหลอนั้นมีความเชื่อเกี่ยวกับการปฏิบัติตนและการถ่ายทอดอย่างเคร่งครัด ซึ่งในความเชื่อ ล้วนแฝงไปด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่องต่าง ๆ เช่น การล้างใบหน้า มือ และเท้าเมื่อกลับจากงานศพ ตามความเชื่อโบราณเชื่อว่าป้องกันมิให้ภูตผีสัมภเวสีติดตามกลับมายังบ้าน ในทางภูมิปัญญาชาวบ้านคือการชำระล้างสิ่งสกปรกหรือกลิ่นศพที่อาจติดตัวมาในขณะที่ช่วยงาน พิธีกรรมการคุมศพ คือการดูแลงานศพหรือการคุมดวงวิญญาณของผู้ตายให้ไปสู่สุคติ และพิธีกรรมการนำศพ คือการประโคมเพื่อนำสังขารและดวงวิญญาณของผู้ตายไปยังฌาปนสถาน ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นบทบาทสำคัญของกาหลอที่มีต่อคนในชุมชน

คำสำคัญ: กาหลอ, ภูมิปัญญากาหลอ, นายชำ บุญเกิด

* ผู้แต่งหลัก:

ธนาธิป คำทอง อีเมล: bawclub2503@gmail.com

วันที่รับบทความ: 6 ตุลาคม 2563,

วันที่แก้ไขบทความ: 30 พฤศจิกายน 2563,

วันที่ตอบรับบทความ: 16 ธันวาคม 2563

บทนำ

กาหลอ เป็นดนตรีชนิดหนึ่งของภาคใต้ ที่ใช้ ประโคมในงานศพ เชื่อกันว่าช่วยนำดวงวิญญาณของผู้วายชนม์ให้ไปสักการะพระอิศวร (หรือพระกาฬ) สันนิษฐานว่ามีต้นแบบทางวัฒนธรรมจากอินเดียได้เข้ามาแพร่หลายในมลายู ก่อนที่จะเข้ามาในภาคใต้ของประเทศไทย จากนั้นได้เกิดผสมผสานกับตำนานท้องถิ่นและเรื่องพุทธประวัติในความรู้ความเข้าใจของชาวใต้ (Thung Song Municipality, 2016) จนทำให้กาหลอกลายเป็นดนตรีพื้นเมืองที่มีความเป็นมาและความเชื่อที่ซับซ้อนและแตกต่างกันไป เมื่อครั้งอดีตพิธีการศพยังไม่มิมหรสพมากนัก กาหลอซึ่งใช้เล่นในงานศพจึงมีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของผู้คน ต่อมาเมื่อมีความเจริญทางเทคโนโลยีมีสื่อบันเทิงเพิ่มมากขึ้นทำให้งานศพนำสื่อบันเทิงต่าง ๆ เข้ามาแสดงในงาน กาหลอจึงถูกลดบทบาทลงไม่เป็นที่นิยมเหมือนอย่างที่เป็นมาภายหลังเหลือเพียงประโคมในงานศพของผู้สูงอายุเท่านั้น กาหลอเป็นเครื่องประโคมดนตรีที่เก่าแก่มีความหมายลึกซึ้งน่าเลื่อมใส มีความหมายกินใจ นับเป็นประเพณีอันดีงามของชาวภาคใต้ เป็นวัฒนธรรมที่ควรช่วยกันบำรุงส่งเสริมไว้มิให้สูญหาย (Chumpengpan, 2001) ในปัจจุบันยังคงมีผู้สืบทอดวัฒนธรรมกาหลอ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนี้ที่ตกทอดจากบรรพบุรุษมาเป็นเวลาร่วม 150 ปี ได้แก่ นายชำ บุญเกิด

นายชำ บุญเกิด เป็นกาหลอที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักของคนในท้องถิ่น เป็นผู้มีความรู้และความสามารถในการบรรเลงดนตรีกาหลออย่างเป็นเลิศ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาดนตรีและพิธีกรรมกาหลอจากนายซั๊บ แก้วมีบุญ บุตรของกาหลอหมึกเขียวครุกาหลอใหญ่แห่งเมืองนครศรีธรรมราช นายชำ หรือกาหลอชำเป็นผู้ที่มีความสามารถในการประกอบ

พิธีกรรมและการบรรเลงกาหลออย่างมาก ตลอดจนมีความรู้ความสามารถในศิลปศาสตร์ทางภาคใต้หลายแขนงทั้งนายหนัง โนรา ดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ เป็นต้น มีชื่อเสียงรู้จักเล่าขานกันไปในแวดวงศิลปินภาคใต้นอกจากนั้นยังเป็นผู้ที่มีวิชาอาคมเชี่ยวชาญในการรักษาผู้ป่วยหรือผู้ที่ถูกคุณไสย เป็นที่ยอมรับนับถือเป็นอย่างยิ่งของคนในท้องถิ่นที่พากันเรียกขานว่า “หมอชำ” ด้วยเหตุนี้จึงสามารถกล่าวได้ว่า นายชำ บุญเกิดเป็นบุคคลหนึ่งที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

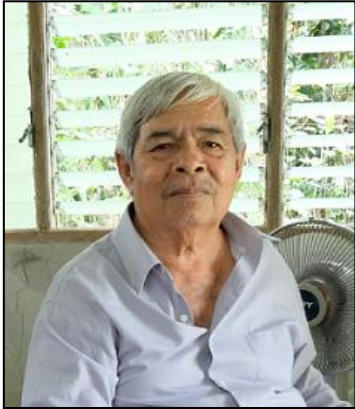
ข้อจำกัดในการเปิดเผยข้อมูล

เนื่องจากการการถ่ายทอดกาหลอมีระเบียบจารีตที่เคร่งครัดในการเปิดเผยข้อมูลแก่สาธารณะ ทำให้มีข้อมูลในบางประเด็นที่ไม่สามารถเปิดเผยได้ เช่น คาถา (เฉพาะบางคาถา) หรือเพลง (เฉพาะบางเพลง) ซึ่งคณะผู้แต่งจะขอสงวนข้อมูลไว้ สำหรับในบทความฉบับนี้อาจมีการกล่าวถึงและนำเสนอเท่าที่ได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลแล้วเท่านั้น

นายชำ บุญเกิด

นายชำ บุญเกิด เกิดวันพุธ ที่ 18 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2482 บ้านนายชำอยู่ที่ตำบลนาหลวงเสน อำเภอกุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช นายชำเป็นบุตรคนที่ 3 ของนายซั๊บ และนางยัง บุญเกิด ในจำนวนพี่น้องทั้งหมด 5 คน ดังนี้

1. นางเจียม (เสียชีวิต)
2. นายพร้อม ศรีประจันต์ (เสียชีวิต)
3. นายชำ บุญเกิด อายุ 80 ปี
4. นายซั๊บ (รุ่น) บุญเกิด อายุ 76 ปี
5. นายหนูคล้าย จันทร์ธรรมมา (ไม่ทราบอายุ)

ภาพที่ 1 นายขำ บุญเกิด

ที่มา: Tanatip Kamthong, 2019

นายขำเริ่มเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เมื่อปี พ.ศ.2489 ที่โรงเรียนบ้านคอกช้าง ตำบลนาหลวงเสน อำเภอกุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช จากนั้นเข้าเรียนต่อมัธยมต้นในปีพุทธศักราช 2495 ที่โรงเรียนสุวรรณสาร ในขณะที่นายขำได้เป็นนักดนตรีประจำโรงเรียน จนกระทั่งจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้วจึงเรียนต่อมัธยมศึกษาปีที่ 4 และ 5 ที่โรงเรียนทุ่งสงได้เพียง 2 ปี ก็ย้ายไปเรียนต่อที่โรงเรียนวชิราวุฒ ตำบลบ่อทราย อำเภอมืองสงขลา จังหวัดสงขลา แล้วจึงเข้าศึกษาต่อในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ที่วิทยาลัยเทคนิคสงขลา สาขาช่างยนต์ ในปี พ.ศ.2500 (ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย) ศึกษาเล่าเรียนได้เพียงชั้นปีที่ 2 ก็ต้องหยุดการเรียนลง เพราะเกิดอาการป่วยหนัก ไม่สามารถไปเรียนได้ เมื่อรักษาอาการป่วยจนหายเป็นปกติก็มิได้กลับไปเรียนต่อแต่อย่างใด ซึ่งในขณะนั้นนายขำเริ่มสนใจเรื่องการดูดวง จึงได้ศึกษาอย่างจริงจังและได้เข้าอบรมการดูดวงจนสามารถนำมาพัฒนาต่อเป็นอาชีพได้ และในขณะเดียวกันนายขำยังศึกษาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมต่าง ๆ อาทิ การตั้งศาลพระภูมิ การรักษา

ผู้ป่วยที่ถูกคุณไสยด้วยวิชาอาคม ทำให้ผู้คนในชุมชนส่วนใหญ่ต่างให้ความเคารพนับถือและเรียกขานกันว่า “หมอขำ”

นายขำ บุญเกิดเริ่มเรียนดนตรีสากลในปีพุทธศักราช 2500 ซึ่งขณะนั้นมีอายุเพียง 18 ปี จุดเริ่มต้นที่ได้เรียนกาหลอ เนื่องด้วยนายขำเพียงอยากเล่นตามความสงสัยของวัยรุ่น เพราะเห็นและได้ยินดนตรีกาหลอมาตั้งแต่วัยเยาว์ เนื่องจากทางเครือญาติฝ่ายแม่ของนายขำเป็นนักดนตรีกาหลอ ซึ่งเดิมทีนายขำก็สามารถเล่นดนตรีสากลประเภทเครื่องเป่า อาทิ ทรัมเป็ต ซึ่งเคยเป็นนักดนตรีในวงโยชวาทิตของโรงเรียนมาก่อน เลยสนใจอยากฝึกเป่ากาหลอตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา โดยได้ให้แม่เป็นธุระจัดหาครูให้ จึงได้เรียนดนตรีกาหลอกับนายขับ แก้วมีบุญ ผู้เป็นน้ำช่วยสอนเป่ากาหลอให้ ซึ่งทุกครั้งนายขำจะเรียนเป่ากาหลอหลังจากเลิกเรียนและในวันหยุด แต่สำหรับเป่ากาหลอที่คิดว่าคงเป่าได้สบายกลับยากกว่าที่คิด ซึ่งในระยะแรกที่ฝึกหัดแม้จะเพียรพยายามจนสุดความสามารถก็ยังไม่สามารถเป่าเป็นเพลงตามที่นายขับสอนให้ได้ จึงหยุดเรียนเป่าไประยะหนึ่งจนเกิดอาการป่วยหนักโดยไม่ทราบสาเหตุ นายขำเล่าว่า วันหนึ่งขณะกำลังเรียนวิชาวาดแบบเครื่องยนต์อยู่ก็เกิดเป็นลมล้มลงกับพื้น ครูและเพื่อน ๆ ต่างพากันตกใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพราะในขณะนั้นนายขำมีอาการชักเกร็ง ทางโรงเรียนจึงติดต่อหาพ่อของนายขำ พ่อกับครูขับจึงรีบเดินทางไปยังโรงเรียน เมื่อไปถึงโรงเรียนนายขับก็รีบทำพิธีปลุกเสกน้ำมนต์ทันทีแล้วนำมาประพรมทั่วร่างกายของนายขำ พร้อมกับให้ดื่มน้ำมนต์ที่เหลือ เมื่อฟื้นขึ้นพ่อและน้ำกัพานายขำกลับบ้านทันที หลังจากนั้นนายขำก็มีได้ไปโรงเรียนอีกเลยเพราะไม่สามารถออกไปไหนมาไหนได้ เนื่องจากทุกครั้งที่ออกจากบ้านมักเกิดอุบัติเหตุขึ้น

นายชัยผู้เป็นน้ำจึงบอกสาเหตุของเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้ฟังว่านายขำนั้นถูกครุหมอกาหลอเลือกให้รับถ่ายทอดกาหลอแล้ว (ประหนึ่งคนที่เทวดาเลือกให้สืบทอดวิชา) จะทิ้งหนีไม่สืบทอดไม่ได้ หลังจากเหตุการณ์ดังกล่าว นายชัยจึงถ่ายทอดสรรพวิชาความรู้ด้านพิธีกรรมดนตรีกาหลอให้นายขำ อาทิ คาถา เพลงกาหลอ พิธีกรรมการคุมศพ การนำศพ รวมถึงการทำพิธีไหว้ครูต่าง ๆ จนหมดสิ้น

กาหลอคณะหมอขำ

การก่อตั้งคณะกาหลอหมอขำนั้น เป็นไปด้วยความไม่ตั้งใจของนายขำ แต่จำเป็นต้องทำเพราะเป็นความเชื่อในเรื่องของการสืบทอดดนตรีกาหลอซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากต้นตระกูลฝ่ายแม่ เมื่อมาถึงรุ่นของนายขำก็มีนายขำเพียงคนเดียวที่คอยสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีกาหลอนี้ไว้ ซึ่งคนเพียงคนเดียวไม่สามารถที่จะประโคมดนตรีกาหลอได้ครบทุกชิ้น นายขำจึงสอนให้นายชัย บุญเกิด ซึ่งเป็นน้องชายให้ตีกลองทน และได้ชักชวนนายจิต พรหมดนตรี ซึ่งมีศักดิ์เป็นน้าชายและเป็นกาหลออาวุโสที่รู้จักกันในกลุ่มของนักดนตรีกาหลออยู่แล้วให้มาร่วมวงด้วยกัน เพราะในขณะนั้นยังขาดคนตีฆ้อง ซึ่งนายขำรู้มาก่อนว่านายจิตเป็นคนมีความสามารถในการบรรเลงเครื่องดนตรีกาหลอได้ครบทุกชิ้น นายจิตเป็นคนเดียวที่ได้รับการสืบทอดดนตรีกาหลอมาจากผู้เป็นพ่อ ซึ่งหลังจากที่พ่อเสียชีวิตไป นายจิตจึงไม่สามารถรับจ้างเล่นกาหลอด้วยตัวคนเดียวได้ จึงตอบรับคำชักชวนของนายขำ หลังจากนั้นนายขำจึงก่อตั้งคณะกาหลอขึ้นมาเพื่อจะได้ร่วมกันสืบทอดพิธีกรรมดนตรีกาหลอให้คงอยู่คู่กับชุมชนต่อไป

ภาพที่ 2 นายชัย บุญเกิด และนายจิต พรหมดนตรี
สมาชิกกาหลอคณะหมอขำ
ที่มา: Tanatip Kamthong, 2019

จุดเด่นในด้านการบรรเลงดนตรีกาหลอของคณะกาหลอหมอขำ คือ การบรรเลงปีกาหลอที่มีเสียงอ่อนหวานอันไพเราะและกระตุ้นอารมณ์ผู้ฟังได้เป็นอย่างดี เสียงปีกาหลอที่เป่าตามบทคาถามีความชัดเจนไม่สะเปะสะปะ การเปลี่ยนเสียงจากเพลงหนึ่งไปยังอีกเพลงหนึ่งสามารถฟังออกได้ง่าย อีกทั้งนายขำยังมีความชำนาญในด้านพิธีกรรมอย่างมาก ทำให้คณะกาหลอหมอขำ เป็นที่นิยมในการติดต่อให้ไปประโคมงานศพในท้องถิ่นมากมาย ทั้งในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดใกล้เคียง ในปัจจุบันคณะกาหลอหมอขำ เป็นคณะที่เหลืออยู่เพียงไม่กี่คณะในภาคใต้ เพราะในปัจจุบันคนนิยมว่าจ้างดนตรีหรือมหรสพอื่น ๆ มาแสดงในงานศพจึงทำให้ดนตรีกาหลอถูกลดบทบาทลง ในจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดใกล้เคียงมีกาหลอเหลืออยู่ไม่กี่คณะ ซึ่งนายขำภูมิใจที่ได้สืบทอดประเพณีและศิลปวัฒนธรรมจากบรรพบุรุษรุ่นก่อน

เครื่องดนตรีกาหลอ

จากการสัมภาษณ์นายขำ บุญเกิด พบว่าดนตรีกาหลอเป็นเครื่องที่ใช้หน้าวิญญาณไปสู่สรวงสวรรค์

ซึ่งเชื่อว่าพระพุทธรูปเจ้าเป็นผู้ตรัสให้สร้างขึ้น เพื่อใช้แห่ นำเศียรท้าวมหาพรหม และเชื่อว่าคนที่ประดิษฐ์คิดค้น ขึ้นเป็นคนแรกคือนายหลอ หรือตาหลอ โดยประดิษฐ์ เครื่องดนตรีได้แก่ ปี่ห่อ กลองขึ้นหนังทั้งสองหน้า และ ฆ้องโลหะ ต่อมาได้ถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาในการ สร้างเครื่องดนตรีให้กับศิษย์รุ่นต่อรุ่นจนถึงปัจจุบัน ภาหลอคณะหมอขำใช้เครื่องดนตรี คือ 3 อย่าง รวมกัน ได้ 4 ชั้น เล่น 3 หรือ 4 คนบ้างแล้วแต่สถานการณ์ ได้แก่ ปี่กาหลอ หรือปี่ห่อ กลองทน 2 ใบ (หนวย) และ ฆ้อง 1 ใบ

ปี่กาหลอ

ภาพที่ 3 ปี่กาหลอ

ที่มา: Tanatip Kamthong, 2019

ปี่กาหลอ หรือปี่ห่อ ถือเป็นดนตรีครู เป็น เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าแบบมีลิ้น มีลักษณะ คล้ายปี่ฉมและปี่ชวา สามารถถอดประกอบได้ 2 ท่อน ความยาวประมาณ 42 เซนติเมตร ปี่กาหลอ 1 เล่า ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

- 1) กระจบอปี คือ ประกอบด้วย รูบังคับเสียง 7 รู รูสำหรับปักลิ้นปี รูสำหรับกระจายเสียง
- 2) ห่อปี่กาหลอ (ลำโพงปี) คือ ส่วนท้ายของปี ภาษาท้องถิ่นเรียกว่าปากปี ใช้เป็นลำโพงหรือทางผ่าน ในการกระจายเสียง ประกอบด้วยด้ายสายสิญจน์หรือ

ด้ายดิบสีขาว ตรงส่วนท้ายสุดทาสีแดง ซึ่งเปรียบเสมือน พลังของพระอาทิตย์

3) ลูกปัดและเครื่องราง ใช้เป็นเครื่องประดับ และเพื่อถ่วงน้ำหนักระหว่างกระจบอปีกับห่อปีให้ สมดุลกัน เครื่องรางใช้สำหรับป้องกันเสนียดจัญไร อันตรายจากภูตผีวิญญาณสัมภเวสี

4) แฉง (กระจบงลม) ทำด้วยเปลือกหอยมุกตัด เป็นรูปทรงกลม เจาะรูตรงกลางเพื่อเสียบกำพวดปี สำหรับเป็นกระจบงลม เพื่อให้สะดวกต่อการเป่าเป็น เวลานาน

5) ลิ้นปี่กาหลอ ทำด้วยใบตาล (ส่วนปลายของ ใบตาล) ตัดเป็นรูปกลมมนซ้อนกัน 4 ชั้น ใช้เชือกผูก ติดกัน นายปี่มักจะตัดไว้ครั้งละหลาย ๆ อันเพื่อสำรอง ไว้ใช้ในยามที่ลิ้นใดลิ้นหนึ่งชำรุด

6) เล่า ทำด้วยงาช้างหรือกระดูกสัตว์ ใช้เป็น เครื่องรางและเป็นที่เสียบลิ้นปีที่ตัดไว้เพื่อสำรองใช้

กลองทน

กลองทน เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องหนัง ทุ่นกลองทำด้วยไม้หลุมพองซึ่งด้วยหนังวัวทั้งสองหน้า สายโยงแรงเสียงทำด้วยด้ายข้วนหรือเอ็น ใช้ 2 ลูกคู่กัน เสมอ ลูกใหญ่เสียงทุ้มต่ำเรียก “หนวยแม่” ลูกเล็ก เสียงแหลมสูงเรียก “หนวยลูก” กลองทนหนวยแม่ มีความยาว 58 เซนติเมตร หน้าใหญ่มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 24.5 เซนติเมตร เส้นรอบวงยาว 83 เซนติเมตร หน้าเล็ก มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 22.5 เซนติเมตร เส้นรอบวงยาว 68 เซนติเมตร กลองทนหนวยลูก มีความยาว 58 เซนติเมตร หน้าใหญ่มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 22.5 เซนติเมตร หน้าเล็กมีเส้นผ่านศูนย์กลาง 21 เซนติเมตร เส้นรอบวง 63 เซนติเมตร

ภาพที่ 4 กลองทน

ที่มา: Tanatip Kamthong, 2019

ฆ้อง

รูปที่ 5 ฆ้อง

ที่มา: Tanatip Kamthong, 2019

ฆ้อง ทำด้วยโลหะ เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 30 เซนติเมตร ตีคัมจิ้งหะท่ายของวรรณคดีเพลง ให้เสียง ก้องกังวาน สมัยก่อนใช้สองใบ ตีสลับกันไปมา

ความเชื่อเกี่ยวกับกาหลอ

ความเชื่อเรื่องการปฏิบัติตนของนายขำ บุญเกิด

การปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรม ถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับผู้ที่เป็นกาหลอ นายขำ กล่าวว่กาหลอเป็นคนตรีพื้นบ้านที่มีความเกี่ยวข้องกัพระพุทธรศาสนาและพิธีกรรมความเชื่อของชาวใต้มา

อย่างยาวนาน กาหลอเปรียบเสมือนเป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับภูตผี วิญญาณหรือสิ่งเร้นลับเหนือธรรมชาติ ซึ่งต้องประสบพบเจอกันตลอดเวลา โดยเฉพาะการนำศพ (ผี) เข้าสู่ป่าช้า ฉะนั้นการปฏิบัติตนให้อยู่ศีล หรือข้อห้ามต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งที่ดีที่จะป้องกันอันตรายที่เข้ามาในชีวิตตนเองและคนรอบข้าง ซึ่งจะต้องยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดมิให้ขาดอีกประการเพื่อเป็นการรักษาธรรมเนียมจารีตประเพณีซึ่งแฝงไปด้วยภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่บรรพบุรุษสืบทอดกันมา นายขำ กล่าวถึงข้อปฏิบัติที่ตนยึดถือไว้ ดังนี้

1) ห้ามนั่งเสื่อผืนเดียวกับผู้หญิง เชื่อว่าคคนที่เป็นกาหลอจะต้องปฏิบัติตามศีลธรรม และต้องสำรวมกาย วาจา และใจ ไม่หลงไหลตามสิ่งยั่วยุ การนั่งเสื่อผืนเดียวหรือนั่งข้างผู้หญิงจึงเป็นข้อห้ามเพื่อมิให้กาหลอนั้นเกิดตัณหาและมีเหตุตามมาภายหลัง

2) ห้ามรับของจากผู้หญิงมารับประทาน เชื่อว่ในสมัยก่อนพวกนักเลงชอบลองของลองยาจะฝากยาสั่งไว้กับผู้หญิงเพื่อให้ผู้ชายอีกฝ่ายหนึ่งมารับประทาน คนที่เป็นกาหลอรุ่นก่อนจึงไม่รับประทานของจากผู้หญิงโดยเด็ดขาด และยึดถือมาจนเป็นจารีตข้อปฏิบัติ

3) รับประทานอาหารที่ปรุงสุกใหม่เสมอ ห้ามรับประทานอาหารที่คนอื่นรับประทานแล้ว เนื่องด้วยในสมัยก่อนเกิดโรคห่าระบาด พาหะนำโรคที่สำคัญคือน้ำ ในการรับประทานอาหารจึงต้องรับประทานอาหารที่ปรุงสุกใหม่ ๆ เพื่อป้องกันเชื้อโรค

4) ก่อนรับประทานอาหาร ต้องนำอาหารเช่นไหว้ครูหมอก่อนทุกครั้ง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูรู้คุณครูบาอาจารย์ที่คอยอบรม และถ่ายทอดสรรพวิชาให้ศิษย์มีอาชีพทำมาหากินได้

5) ใ้รับประทานอาหารได้เท่าที่มี ห้ามขอเพิ่ม เพื่อให้เห็นว่ากาหลอพึงประพฤติตนบนความสมถะ อยู่อย่างกินง่าย

6) ห้ามรับประทานอาหารนอกโรงกาหลอ ด้วยจารีตที่ว่าพระอยู่ในวัด สัตว์อยู่ในป่า ปลาอยู่ในบ่อ กาหลออยู่ในโรง หมายถึงการอยู่เป็นที่ เป็นทางเมื่อถึง เวลาจะได้ประโคมทันที

7) ห้ามฝึกซ้อมเพลงสำหรับใช้นำศพภายในบ้าน เพราะจะทำให้คนที่อยู่ใกล้บ้านหวาดกลัว

8) ขณะที่สามีไปบรรเลงดนตรีกาหลอ ห้าม ภรรยาทาแป้ง หรือใช้เครื่องหอมใด ๆ เพราะกลัวว่าภรรยา จะแอบคบชู้

9) เมื่อเสร็จสิ้นการบรรเลงกาหลอ ขณะสามี กลับถึงบ้านภรรยาจะต้องต้กล้างเท้าให้สามี ผู้อื่นต้ก แทนไม่ได้ และเปลี่ยนเสื้อผ้าโดยทันที แสดงถึงความ ห่วงใยในขณะที่สามีกลับจากทำงาน

10) ห้ามใส่เสื้อผ้าซ้ำ ทั้งกลางวันและกลางคืน เพราะอาจมีเชื้อโรคหรือกลิ่นเน่าเสียจากศพปนเปื้อนอยู่ บนเสื้อผ้า

ภาพที่ 6 ภรรยา นายชำ บุญเกิด ขณะกำลังล้างเท้าให้สามีเมื่อกลับมาถึงบ้าน
ที่มา: Tanatip Kamthong, 2019

11) หัวหน้าวงกาหลอต้องเรียนรู้คาถาอาคม และวิธีการอย่างถ่องแท้ เพื่อสร้างความสบายใจให้กับ เจ้าภาพและสร้างความน่าเชื่อถือให้กับคณะของตน

12) ขณะอยู่ในโรงกาหลอห้ามผู้หญิงเข้าใน โรงกาหลอเด็ดขาด เชื่อว่าในโรงกาหลอเมื่อทำพิธีเช่นไหว้ ครุหม่อแล้วจะมีความศักดิ์สิทธิ์ จึงห้ามผู้หญิงขึ้นนั่ง บนโรง อีกประการเกรงว่าฝ่ายกาหลอจะสนทนากับ ผู้หญิงจนไม่เป็นอันทำงาน

13) ขณะอยู่ในโรงกาหลอ ห้ามคนที่เป็นกาหลอ เดินทางกลับบ้านเป็นอันขาด (หากลิ้มของจะต้องให้คนอื่น เอามาให้) เพราะเชื่อว่าภูตผีจะตามกลับไปด้วย อีก ประการเกรงว่าหากกลับไปเห็นที่หลับนอนจะทำให้ รู้สึกขี้เกียจไม่ยอมไปประโคมต่อ

การปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรม ถือได้ว่าเป็นสิ่ง สำคัญมากสำหรับผู้ที่เป็นกาหลอ เชื่อว่าการประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นคนดีนั้นจะทำให้รอดพ้นจากอันตรายต่าง ๆ อีกประการเพื่อเป็นการรักษาธรรมเนียมจารีตประเพณี ที่บรรพบุรุษสืบทอดกันมา

ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องดนตรีกาหลอ

ความเชื่อในเครื่องดนตรีกาหลอของนายชำ บุญเกิด เป็นขนบนิยมที่นักดนตรีกาหลอได้สืบทอดกันมา อย่างเคร่งครัด นายชำ กล่าวว่า เครื่องดนตรีกาหลอ นอกจากใช้ในการบรรเลงแล้วยังมี ความเชื่อเรื่องความ ศักดิ์สิทธิ์ โดยเชื่อว่าพระพุทธรเจ้าเป็นผู้ตรัสสั่งให้ ประดิษฐ์ขึ้น ซึ่งสามารถปัดเป่าขับไล่ สิ่งชั่วร้ายหรือ ภูตผีวิญญูณได้

ความเชื่อเกี่ยวกับปีกาหลอ

1) ปีกาหลอ เปรียบเสมือนตัวแทนครุหม่อ ที่นักดนตรีกาหลอตั้งแต่ในอดีตให้ความเคารพบูชา

อย่างยิ่งซึ่งจะวางต่ำกว่าศีระขมิ้นได้ นักดนตรีจึงสร้างหิ้งสำหรับบูชาปีกาหลอไว้ในที่สูง เมื่อมีคนติดต่อไปประโคมจึงค่อยทำพิธีบูชาหรือบอกกล่าวครุหมอก่อนที่จะนำลงมา

2) ควรถือปีกาหลออยู่ในระดับอก ห้ามถือแกว่งไปแกว่งมา หากทำฮ้อปี (ลำโพงปี) หลุดขณะประโคมคนเป่าปีห้ามก้มเก็บเองโดยเด็ดขาด ต้องให้คนตีกลองทนเก็บให้เสมอ

3) เชื่อว่าห้ามนำปีกาหลอลอดใต้ถุนบ้าน ราวผ้า หรือเดินข้ามโดยเด็ดขาด

4) ในขณะที่ประโคมบนสะพานเพื่อข้ามน้ำคนเป่าปีจะต้องหยุดเป่า และใช้ก้อนหินขว้างไปข้างหน้าแล้วบริกรรมคาถา หากก้อนหินยังไม่พ้นเขตสะพานก็ให้นำหินก้อนเดิมขว้างออกไปอีกที เมื่อพ้นเขตสะพานจึงสามารถเป่าปีได้เช่นเดิม

5) เชื่อว่าสามารถเป่าปีกาหลอในบ้านหรือเคหสถานได้ แต่ห้ามนำกลองทนและฆ้องมาบรรเลงร่วมด้วย และห้ามเป่าเพลงที่ใช้สำหรับนำศพไปป่าช้าโดยเด็ดขาด

ความเชื่อเกี่ยวกับกลองทน

1) เชื่อว่าการนำกลองทนไปประโคม ควรทำพิธีบอกกล่าวครุหมอก่อนเหมือนกับปีกาหลอก่อนเสมอ

2) กลองทนสามารถจับต้องได้โดยไม่จำกัดเพศหรือจำเป็นต้องผ่านพิธีใด ๆ มาก่อน แต่ไม่ควรตีเล่นเพื่อความสนุกสนาน

3) เชื่อว่าสามารถบรรเลงกลองทนในบ้านหรือเคหสถานได้เช่นเดียวกับปีกาหลอ แต่ห้ามนำปีกาหลอหรือฆ้องมาบรรเลงร่วมด้วย

4) ในขณะที่เดินทางไม่ควรหิ้วกลองทนให้ต่ำกว่าระดับสะเอว

5) ห้ามนำกลองลอดใต้ถุนบ้าน ราวผ้าหรือเดินข้ามเช่นเดียวกับปีกาหลอ

6) เมื่อประโคมเสร็จทุกครั้ง ต้องนำไปแขวนไว้ในที่สูง แต่ต้องอยู่ต่ำกว่าปีกาหลอ

ความเชื่อเกี่ยวกับฆ้อง

1) ก่อนที่จะนำฆ้องไปประโคม ต้องทำพิธีขอครุหมอก่อนเช่นเดียวกับปีกาหลอและกลองทนเสมอ

2) ในการเดินทาง ห้ามหิ้วฆ้องต่ำกว่าระดับสะเอวเป็นอันตราย นักดนตรีจะต้องนำ ฆ้องห่อผ้าหรือใส่กระเป่าสะพาย

3) เชื่อว่าจะต้องทำพิธีคว่ำฆ้องเมื่อเสร็จพิธีศพเพื่อเป็นการชำระล้างเสนียดจัญไรหรือสิ่งอัปมงคลไม่ให้มาแผ้วพานตนเองและคนรอบข้าง

4) ห้ามนำฆ้องลอดใต้ถุนบ้าน ราวผ้า หรือเดินข้ามเป็นอันตราย

ความเชื่อเกี่ยวกับทศหลวงเหล็ก

ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องทศมีความสำคัญต่อนักดนตรีกาหลอเป็นอันมาก นายข้า กล่าวว่า คนที่เป็นกาหลอทุกคนจะต้องตระหนักถึงเรื่องทศหลวงเหล็กเป็นอย่างดี ด้วยเหตุว่าทศหลวงเหล็กเป็นทศที่ทางโหราศาสตร์เชื่อว่าไม่ดี หรือทศอันตรายหากเดินทางไปตามทศหลวงเหล็กจะส่งผลให้ได้รับอันตรายพ่ายแพ้ แก่ศัตรูหรือแพภัยตัวเอง มีผลต่อสุขภาพร่างกายทำให้เจ็บป่วยได้ง่าย และอาจได้รับเคราะห์ร้าย พบเจอกับสิ่งที่ไม่เป็นมงคล เสมือนเหล็กแหลมได้พุ่งแทงกลางทรวงอก ดังนั้น นักดนตรี กาหลอทุกคนต้องทราบเป็นอย่างดีว่าในแต่ละวันหลวงเหล็กประจำอยู่ที่ทิศใดบ้าง เพื่อหลีกเลี่ยงการเดินทางที่ต้องเผชิญหน้ากับหลวงเหล็ก โดยเฉพาะการเข้าและออกโรงกาหลอ การปลุกโรงกาหลอ

นั้นเป็นหน้าที่ของเจ้าภาพ ฉะนั้น จึงไม่สามารถรู้ได้ว่า เจ้าภาพจะสร้างประตูโรงไว้ทางทิศใด หากประตูโรงตรงกับ ทิศหลาวเหล็ก ก็ให้ถอยหลังเข้าโรงเพื่อเลี่ยงการ เผชิญหน้ากับหลาวเหล็ก และ ก่อนที่คณกะภาหลอจะ ออกจากโรงห้องเพื่อนำศพไปที่วัด หัวหน้าคณะจะต้อง ตรวจสอบทิศทางที่เป็นมงคล หากพบว่าหลาวเหล็กอยู่ ตรงกับประตูทางออก นักดนตรีกาหลอทุกคนจะต้อง พังฝาโรงออกทางด้านข้างหรือด้านหลังของโรง นายขำ กล่าวถึง ทิศหลาวเหล็กที่ประจำอยู่ในแต่ละวัน ดังนี้

วันอาทิตย์ หลาวเหล็กอยู่ประจำทิศตะวันตก (ประจิม)
วันจันทร์ หลาวเหล็กอยู่ประจำทิศตะวันออก (บูรพา)
วันอังคาร หลาวเหล็กอยู่ประจำทิศเหนือ (อุดร)
วันพุธ หลาวเหล็กอยู่ประจำทิศเหนือ (อุดร)
วันพฤหัสบดี หลาวเหล็กอยู่ประจำทิศใต้ (ทักษิณ)
วันศุกร์ หลาวเหล็กอยู่ประจำทิศตะวันตก (ประจิม)
วันเสาร์ หลาวเหล็กอยู่ประจำทิศตะวันออก (บูรพา)

ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องทิศมีความสำคัญต่อ นักดนตรีกาหลอเป็นอันมาก ทิศหลาวเหล็กเป็นทิศที่ ทางโหราศาสตร์เชื่อว่าไม่ดี หรือทิศอันตราย หากเดินทาง ไปตามทิศหลาวเหล็กจะส่งผลให้ได้รับอันตราย นักดนตรีจะต้องมีความรู้เรื่องทิศเป็นอย่างดี ซึ่งเปรียบเสมือน การวางแผนในการเดินทางที่ต้องอาศัยความรอบคอบ เพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับตนเองและคนรอบข้าง

ความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างโรงกาหลอหรือโรงห้อง

การสร้างโรงกาหลอมีจารีตความเชื่อหลาย ประการ ซึ่งผู้ที่เป็นกาหลอต้องศึกษาเรียนรู้อย่างถ่องแท้ นายขำ กล่าวว่า นายโรงกาหลอ หรือหัวหน้าคณะกาหลอ จะต้องจดจำความเชื่อและวิธีการสร้างโรงกาหลอที่ได้ สืบทอดจากกาหลอรุ่นก่อนมาเป็นอย่างดี และบอกกล่าว กับเจ้าภาพอย่างละเอียด ถ้าสร้างไม่ถูกต้องคณะกาหลอ

จะไม่เข้าโรงกาหลอ เป็นอันขาด นายขำ กล่าวถึงความเชื่อ เกี่ยวกับการสร้างโรงกาหลอไว้ ดังนี้

- 1) การสร้างโรงกาหลอ ต้องอยู่นอกบ้านแต่อยู่ใน บริเวณบ้าน ห้ามบรรเลงในบ้านเจ้าภาพอย่างเด็ดขาด เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี เจ้าของบ้านอาจได้รับความอัปมงคล
- 2) ฤกษ์ยามในการสร้างโรงกาหลอไม่ได้ เครื่องครุภัณฑ์ แต่ต้องสร้างเสร็จก่อนเวลานกขุมรัง หรือ เวลาเย็น มิฉะนั้นกาหลอจะไม่สามารถเข้าประโคมใน วันนั้นได้
- 3) การสร้างโรงกาหลอจะต้องไม่ขวางตะวัน (ขวางหัว) กล่าวคือ ส่วนยาวของโรงจะต้องทอดตาม แนวของพระอาทิตย์จากทิศตะวันออกไปยังทิศตะวันตก ลักษณะเช่นนี้ภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “ลอยหัว” ถ้าสร้าง โรงกาหลอไม่ถูกต้องนักดนตรีกาหลอจะไม่เข้าโรงเด็ดขาด
- 4) การสร้างโรงกาหลอต้องตั้งอยู่เหนือบริเวณ ที่ตั้งศพ ห้ามตั้งตรงกับด้านหัวหรือเท้าศพ (หน้าอุด หรือ หน้าอัด) และที่เดียวกับที่ตั้งศพซึ่งจะทำให้เกิด เสนียดจัญไรและความอัปมงคลแก่คณะกาหลอ ภาษา ท้องถิ่นเรียกว่า “ขี้สุน”
- 5) การสร้างหลังคาโรงกาหลอจะต้องทำเป็น รูปจั่ว มุงด้วยตับจากและใช้ใบเตย 3 ใบ สอดไว้ใต้ หลังคาบริเวณเหนืออกไก่ เพื่อป้องกันภูตผี หรือ วิญญาณสัมภเวสีเข้ามาในโรง

ภาพที่ 7 โรงกาหลอที่สร้างเสร็จสมบูรณ์
ที่มา: Tanatip Kamthong, 2019

ความเชื่อเกี่ยวกับภูตผีวิญญาณ สัมภเวสี และ
คาถาอาคม

กาหลอเป็นวัฒนธรรมที่อยู่คู่กับวิถีชีวิตท้องถิ่น เรื่องการตาย การนำส่งดวงวิญญาณของผู้คนในภาคใต้ มาอย่างยาวนาน เปรียบเสมือนสื่อกลางระหว่างมนุษย์ กับอมมนุษย์หรือคนกับดวงวิญญาณ ซึ่งผู้ที่เป็นกาหลอ ส่วนใหญ่จะมีประสบการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่พบ เจอเกี่ยวกับดวงวิญญาณของสัมภเวสีคล้าย ๆ กัน ทั้ง วิญญาณที่สงบและวิญญาณที่ดุร้าย ซึ่งเป็นความเชื่อใน อำนาจเหนือธรรมชาติและอำนาจนั้นอาจให้คุณหรือให้ โทษก็ได้ นายขำ เล่าว่าตนเองเล่นกาหลอมาตั้งแต่วัยหนุ่ม ได้พบเจอกับวิญญาณของคนตายมา 3 ประเภท คือ ตายธรรมดาทั่วไปอย่างหนึ่ง ตายโหงอย่างหนึ่ง และอีก อย่างหนึ่งเรียก “ตายพราย” คือการคลอตลกตายหรือ ตายขณะลุกยังอยู่ในห้องหรือตายทั้งแม่ทั้งลูก ลักษณะ เช่นนี้ ภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “พรายทั้งกลม” และยังมี การตายพรายอีกอย่างหนึ่งเรียกว่า “พรายเหิงผลา” คือตายตอนที่ลูกกำลังเป็นเด็กวัยน่ารักน่าอุ้มชู ซึ่งถือว่าเป็น การตายพรายด้วย มีความดุร้ายเป็นอย่างมาก การที่จะกำราบภูตผีเหล่านี้ คนที่เป็นกาหลอจะต้องมี ศิลที่สูงและมีวิชาอาคมคาถาที่เข้มแข็ง สำหรับคาถา บางบท นายขำ ท่านได้กำชับไว้ว่า ห้ามมิให้เผยแพร่ให้ ผู้อื่นรู้จนกว่าผู้นั้นจะเข้าพิธีที่ถูกต้องตามธรรมเนียม เพราะจะทำให้คาถาอาคมนั้นเสื่อม

ตัวอย่างคาถาอาคม

คาถาปิดทวารทั้ง 9 เป็นคาถาป้องกันตัวจาก เสนียดจัญไรและคุณไสยต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวหรือคอยจะ ทำร้าย

“โอม กูจะปิดประตูทั้งเก้า กั้นน้ำไม่ให้เข้า
กั้นลมไม่ให้เข้า นะจัตตุหับพะเยหิ”

คาถาป้องกันตัวตอนออกจากเขตบ้าน

“พุทอังปิดถ้อ อัมมังปิดถัง สังฆังปิดทวะรัง
พุทอังตัสสะ อัมมังตัสสะ สังฆังตัสสะ”

ทั้งนี้ยังมีคาถาอื่น ๆ ที่ต้องใช้ทั้งในระหว่างการใช้ชีวิตประจำวันหรือในการประกอบพิธีกรรมอีกหลาย บท เช่น คาถาก่อนจะก้าวเท้าเดินออกจากบ้านหรือ โรงกาหลอ คาถาป้องกันโรงกาหลอ คาถาปิดเสื่อที่นั่ง คาถาเขียนบนพื้นใต้เสื่อที่นั่ง คาถาตั้งข้าวบอก (คาถา เชิญผีมารับเครื่องเซ่น) คาถาเปิดและปิดประตูวัด เป็นต้น

การไหว้ครูกาหลอประจำปี

ศิลปวัฒนธรรมไทยทุกแขนงล้วนให้ความสำคัญ และยกย่องครูผู้ถ่ายทอดวิชาศิลปการทั้งสิ้น ทุกครั้งที่ จะทำการแสดงจะต้องระลึกถึงพระคุณครูเป็นประการ แรก กาหลอเป็นหนึ่งในศิลปวัฒนธรรมของไทยซึ่งมีความ เกรงครัดในเรื่องพระคุณครูเป็นอันมาก การประโคมแต่ละครั้ง จะต้องทำพิธีระลึกถึงพระคุณครูอาจารย์ผู้ถ่ายทอด อย่างลึกซึ้งและเข้มขลัง เพื่อให้การประโคมเป็นไป อย่างราบรื่นไม่มีอุปสรรค ผู้ที่เป็นกาหลอจึงต้องทำพิธี ไหว้ครูกาหลอทุก ๆ ปี นายขำ กล่าวว่า การไหว้ครูกาหลอ จะกระทำในวันข้างขึ้น ของเดือนสิบเอ็ด จะขึ้นกี่ค่ำก็ได้ แต่ต้องตรงกับวันพฤหัสบดีแรกของเดือนสิบเอ็ดเท่านั้น พิธีจะเริ่มในเวลา 10.09 น. ซึ่งถือว่าเป็นฤกษ์งามยามดี การไหว้ครูกาหลอประกอบด้วย หิ้งครูหมอบ ผู้ประกอบพิธี และเครื่องเซ่นไหว้ต่าง ๆ

นายขำ บุญเกิด ให้ความสำคัญกับพิธีไหว้ครู เป็นอย่างมาก กล่าวว่าครูคือผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ จนศิษย์มีอาชีพเลี้ยงตัวเองใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้ การจัดทำพิธีไหว้ครูขึ้นนั้นก็เพื่อแสดงถึงความกตัญญู และระลึกถึงพระคุณของครูตลอดจนพ่อแม่ ครูผู้

ถ่ายทอดวิชาความรู้โดยตรง รวมถึงครูพักลักจำ ซึ่งเชื่อว่าการกระทำเช่นนี้จะเป็นศรีแก่ตัว หรือทำให้ชีวิตรุ่งเรือง ไม่มีอุปสรรค เครื่องเช่นไหว้ต่าง ๆ ก็เปรียบเสมือนความอุดมสมบูรณ์ที่ได้รับจากครูอาจารย์ทั้งสิ้น อีกประการ เพื่อเป็นการรวมญาติสนิทมิตรสหายที่อยู่ห่างไกลให้มาพบปะสังสรรค์กัน ซึ่งในหนึ่งปีก็จะมีพิธีไหว้ครูเพียงครั้งเดียว

ภาพที่ 8 นายธนาธิป คำทอง (ผู้แต่งหลัก) กับนายขำ บุญเกิด ขณะบรรเลงประโคมบูชาครูในพิธีไหว้ครูกาหลอ
ที่มา: Tanatip Kamthong, 2019

พิธีกรรมกาหลอ

พิธีกรรมถือเป็นสัญลักษณ์ที่คนในสังคมสมมุติขึ้นเพื่อเป็นสื่อ หรือวิธีการที่จะนำมาซึ่ง ความสำเร็จในสิ่งที่ตั้งหวังไว้ รวมถึงเป็นแบบอย่างของพฤติกรรมที่กำหนดไว้ด้วยกฎเกณฑ์หรือ ธรรมเนียมประเพณีที่กระทำเพื่อให้เกิดความขลัง ปลูกใจ กาหลอนับเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่ง สำหรับนำส่งดวงวิญญาณของผู้ตายให้ไปสู่สุคติ เชื่อว่าหากพิธีกรรมสำเร็จลุล่วงดวงวิญญาณจะได้ขึ้นสวรรค์ จากการเก็บข้อมูลภาพสนามพบว่า กาหลอมีพิธีกรรมแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ พิธีกรรมการคุมศพ และพิธีกรรมการนำศพ

พิธีกรรมการคุมศพ

การคุมศพเป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญอย่างมากของการประโคมกาหลอ นายขำ กล่าวไว้ว่า การคุมศพนั้นมีความหมายอยู่ 2 ประการ

ประการแรก หมายถึงการคุมหรือดูแลงานศพ เนื่องจากในอดีตชุมชนต่าง ๆ ยังไม่มีความเจริญด้านเทคโนโลยีการสื่อสารหรือถนนหนทางมากนัก ระยะทางจากบ้านหนึ่งไปอีกบ้านหนึ่งล้วนเป็นป่าทึบ เมื่อมีคนตายจึงไม่ค่อยมีคนในชุมชนทราบข่าวกัน จะทราบกันแต่ในครอบครัวหรือคนใกล้บ้านเท่านั้น การตั้งศพหากญาติผู้ตายมีอันจะกินก็จะตั้งศพไว้ที่บ้าน หากขัดสนเรื่องเงินทองก็จะตั้งศพไว้ที่วัด เนื่องจากไม่ต้องลงทุนในการจัดสถานที่ จะมีรายจ่ายแค่ค่าอาหารเลี้ยงแขกที่มาร่วมงานเท่านั้น การเดินทางไปร่วมงานของคนในชุมชนค่อนข้างลำบากเนื่องจากสองข้างทางเป็นป่ามีหญ้าขึ้นสูงไม่มีไฟฟ้าให้แสงสว่างระหว่างทาง และมีสัตว์ป่าชุกชุม จึงไม่สามารถอยู่ช่วยงานจนมีค่าได้ในกรณีผู้ตายเมื่อครั้งยังมีชีวิตเป็นคนมีฐานะ หรือบรรดาเครือญาติมีฐานะร่ำรวย ก็จะมีการขโมยศพไปเรียกค่าไถ่ หากไม่ได้ค่าไถ่ตามที่ต้องการก็จะไม่คืนศพให้ไปทำพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเชื่อว่าหากศพใดที่ไม่ได้ผ่านการสวดพระอภิธรรมก็จะไม่ได้ไปสุคติไปเกิดและจะไม่สงบสุข ดังนั้นเมื่อมีคนตายบรรดาญาติจะคอยจัดหากาหลอมาประโคมในงานศพ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ว่ามีการจัดงานบำเพ็ญกุศลศพขึ้นที่บ้านหรือที่วัด เมื่อชาวบ้านได้ยินเสียงประโคมกาหลอต่างก็ทราบกันดีว่ามีคนตายในชุมชน จึงเดินทางไปเพื่อช่วยงานหรือร่วมฟังสวดพระอภิธรรม อีกทั้งขณะกาหลอยังทำหน้าที่เฝ้าศพและอยู่เป็นเพื่อนญาติศพ ในขณะที่แขกที่มาร่วมงานแยกย้ายกันกลับที่พักอาศัยตลอดค่าคืนจนสว่าง

ประการที่สอง หมายถึงการคุ้มครองวิญญานศพ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้วิญญานดุร้ายมาอาละวาด หลอกหลอนทำความเดือดร้อนให้กับบรรดาญาติและแขกที่มาร่วมงาน โดยการร่ายโองการเสกน้ำทำน้ำมนต์ ขับไล่ผีสิง และใช้เสียงปี่ที่เป็นคาถาคอยควบคุมวิญญานไว้ เชื่อกันว่าหากงานใดรับกาหลอมาประโคม ชาวบ้านก็จะเกิดความสบายใจซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นเพราะคนสมัยก่อนมีความเกรงกลัวผีสิงเทวดามาก เป็นเพราะอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและ ความเชื่อของคนในสมัยนั้น

พิธีกรรมการนำศพ

การนำศพเป็นการประโคมเพื่อนำศพและดวงวิญญานไปยังฌาปนสถาน ในสมัยก่อนยังไม่มีรถสำหรับบรรทุกโลงศพจึงใช้วิธีการหาม เวลาหามศพจากบ้านไปวัดหรือศพอาจตั้งอยู่ในวัดแต่ต้องหามไปตั้งที่ลานฌาปนกิจเพื่อจัดการเผาตามประเพณี เชื่อว่าห้ามวางศพเป็นอันขาด กล่าวคือห้ามไม่ให้ศพแตะพื้นระหว่างเดินทาง จึงต้องมีคนช่วยผลักดันอยู่เสมอ หน้าขบวนแห่ศพไปวัดจะต้องมีพระสงฆ์ 1 รูปนำหน้า เรียกว่า “พระเบิกทาง” มีความหมายว่าผู้ทรงศีลนำพาไปสู่สวรรค์สุขคติภพ และช่วยขับไล่เสนียดจัญไรภูตผีวิญญานสัมภเวสีทั้งปวงมิให้มารบกวนหรือชักนำดวงวิญญานผู้ตายไปสู่สิ่งที่ไม่พึงปรารถนา พระสงฆ์จะเดินนำหน้าศพตั้งแต่ยกโลงศพลงจากบ้านออกไป คาดไม้คานหามที่หน้าบ้าน พร้อมกับคณะกาหลอ

การประโคมดนตรีกาหลอ

การประโคมดนตรีกาหลอ จะประโคมเป็นเวลา อาทิ ตอนหัวค่ำ ตอนสามทุ่ม ตอนเที่ยงคืน ตอนหัวรุ่ง และตอนรุ่งเช้า สมัยก่อนจะบรรเลงเพลงครุจำนวน 12 เพลง

ที่มีมาแต่ดั้งเดิมวนไปมาใน 12 เพลงนั้น แต่ในยุคหลังครุกาหลอมีการผูกคาถาเป็นเพลงมากขึ้น ดังนั้นกาหลอแต่ละคณะอาจใช้เพลง แตกต่างกัน การบรรเลงแต่ละเพลงจะมีรอบบรรเลงที่กำหนดไว้ตายตัว เช่น ประโคม 3 รอบ 5 รอบ 7 รอบ ซึ่งจะต้องเลือกเพลงให้เหมาะสมกับบรรยากาศและความหมายของเพลงกับช่วงเวลานั้น อาทิ

พลบค่ำ ประโคมเพลงนกพิทิต (นกชนิดหนึ่ง คล้ายนกฮูกตอนดึก ร้องนำกลัว เป็นเพลงเศร้า)

ตอนดึก ประโคมเพลงพลาญแก้วพลาญทอง (พราภแม่พราภลูก เป็นเพลงเศร้า)

ตอนย่ำรุ่ง (เวลาประมาณ 01.00 น.) ประโคม เพลงแสงทอง

ตอนหัวรุ่ง ประโคมเพลงทองศรี (ใช้สนทนากับเจ้าภาพ ในการขอสิ่งที่ต้องการ)

ตอนเช้า ประโคมเพลงนกเป่า (นกชนิดหนึ่ง ชอบกินลูกไทร กินเสร็จก็บินไปเหลือไว้แต่ต้น)

การประโคมจะใช้ปี่กาหลอเป็นหลักในการขึ้นเพลง ตลอดเวลา ดนตรีชิ้นอื่นเป็นส่วนประกอบ ซึ่งไม่มีเนื้อร้อง แต่อย่างไรก็ตาม จะใช้ปี่แทนเสียงคนขับร้อง กล่าวคือเสียงปี่นั้นสื่อให้เข้าใจภาษาและความหมายที่ออกมา ในลักษณะเสียงเพลง ด้วยท่วงทำนองอันสุขุม นุ่มลึก แสดงลีลาขับกล่อมให้ไพเราะกินใจ ซึ่งสามารถเป่าได้อย่างวิเวกวังเวง โหยหวนให้เกิดอารมณ์เศร้าสลด ปี่จึงเสมือนผู้สร้างบรรยากาศและหัวใจของวงกาหลอ

เพลงกาหลอ

เพลงกาหลอนั้นเป็นเพลงที่มีความหมายและนัยสำคัญแตกต่างกัน รูปแบบเพลงกาหลอนั้นจะเป็นรูปแบบของเนื้อเพลงหรือคาถาเป็นคำพูด ไม่ใช่เนื้อร้อง แต่เป็นเนื้อเพลงสำหรับใช้ในการเป่าแทนเสียงคำพูด

ดังนั้น การถ่ายทอดเพลงกาหลอจะถ่ายทอดด้วยเนื้อเพลง (ที่เป็นคำพูดหรือคาถา) เป็นสำคัญ ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่ามีความเชื่อว่าเป็นผู้ตรัสให้มีกาหลอขึ้นครั้งแรก แต่ยังไม่มีการให้ประกอบ พระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์พร้อมด้วยเทวดาและสาวก เช่น พระกาฬ พระภูมี พระพาย พระโมคคัลลานะ พระพุทธโคดม พระพุทธกัสสปะ พระโกนาคมน และพระศรีอาริยมตไตรย เป็นต้น ได้ช่วยกันแต่งเพลงกาหลอแต่เดิมมีเพลง 12 เพลง ภายหลังมีผู้คิดแต่งเพิ่มเติมมากขึ้น ดังจะนำเสนอพอสังเขปดังนี้

เพลงทองศรี

สุดใจทองศรี ทองศรีดีแท้
 เจ้าทองสุกปลุกพี่ทองศรี หลับได้เจ้ามาหลับดี
 ยกขึ้นเถิดพี่เจ้าทองศรีเหื้อ เจ้าทองศรีดีแท้
 (เนื้อเพลงสื่อถึงการปลุกให้ตื่นจากนอน ใช้ประกอบในเวลาว่างเรียกว่า เพลงปลุกแม่ครัว)

เพลงพืทิด

พืทิดเอยพืทิดเหื้อ พืทิดโสธร
 พาลูกไปนอน ที่หน้าร้างไร่
 นิจจาเหื้อ เสือหยบ เสือขบพืทิดตาย เสียแล้ว
 ใครช่วยได้ พืทิดเหื้อ
 (เนื้อเพลงสื่อถึงการไว้อาลัยแก่ผู้ตาย ให้อารมณ์เศร้าสร้อย)

เพลงขอไฟยายแก่

แม่ยายแก่เหื้อ ขอไฟจุดได้
 แม่ยายแก่ให้ ผลักแม่ยายแก่เหื้อ
 (เนื้อเพลงสื่อถึงการขอไฟจากบรรพบุรุษมาใช้ในการประชุมเพลิง)

บทสรุป

กาหลอ เป็นวัฒนธรรมที่อยู่คู่กับวิถีชีวิตท้องถิ่นเรื่องการตาย การนำส่งดวงวิญญาณของผู้คนในภาคใต้ การที่จะต่อกรภูตผีเหล่านี้ได้จะต้องปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลอย่างเคร่งครัดจะทำให้มีวิชาอาคมคาถาเข้มแข็งขึ้น มีพิธีกรรมที่สำคัญอันเป็นความเชื่อที่สามารถนำดวงวิญญาณผู้ตายไปสู่สรวงสวรรค์ ได้แก่ พิธีกรรมการคุมศพและนำศพ มีความหมายอยู่ 2 ประการคือ การคุมหรือดูแลงานศพ และการคุมวิญญาณศพ เชื่อว่าหากพิธีกรรมสำเร็จจุลวงดวงวิญญาณจะได้ขึ้นสวรรค์

การปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรม ถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับผู้ที่เป็นกาหลอ เชื่อว่าการประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีนั้นจะทำให้รอดพ้นจากอันตรายต่าง ๆ อีกประการเพื่อเป็นการรักษาธรรมเนียมจารีตประเพณีที่บรรพบุรุษสืบทอดกันมา เครื่องดนตรีกาหลอ นอกจากใช้ในการบรรเลงแล้วยังมีความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ เป็นการให้ความสำคัญกับเครื่องดนตรีซึ่งเปรียบเสมือนครูอาจารย์ ห้ามมิให้ลบหลู่และจะต้องระลึกถึงครูอาจารย์ก่อนเสมอ กาหลอเป็นหนึ่งในศิลปวัฒนธรรมของไทยซึ่งมีความเคร่งครัดในเรื่องพระคุณครูเป็นอันมาก การประกอบแต่ละครั้งจะต้องทำพิธีระลึกถึงพระคุณครูอาจารย์ผู้ถ่ายทอดอย่างลึกซึ้ง กล่าวว่าคุณครูคือผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้จนศิษย์มีอาชีพเลี้ยงตัวเองใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้

การฝึกหัดดนตรีกาหลอ มักเล่นสืบทอดกันตามสายสืบทอดหรือสายสกุล คนนอกสายสกุลที่บรรพบุรุษไม่เคยเล่นกาหลอมาก่อน ก็สามารถหัดได้แต่จะต้องประพฤติตนให้อยู่ในศีลธรรม การฝึกหัดเครื่องดนตรีแต่ละชิ้นมีรูปแบบที่แตกต่างกัน อาทิ การเป่าปี่กาหลอนั้นมิได้ใช้ตัวโน้ตที่ร้อยเรียงกันเป็นเพลงแต่อย่างใด

หากแต่ใช้คำถาในการเปล่งเสียงออกมา ซึ่งเพลงส่วนใหญ่เป็นคำประพันธ์พื้นบ้านที่ใช้เตือนใจผู้ฟัง สลับกับเพลงที่เป็นบทคาถา

คำประกาศเกียรติคุณ

ทางคณะผู้แต่งในนามของคณาจารย์และนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช มีความซาบซึ้งใจอย่างยิ่งที่นายชำ บุญเกิด ให้ความเมตตาการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาภาลด้วยความยินดี เป็นสิ่งที่มีคุณค่ายิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

Reference

- Chumpengpan, Pr. (2001). *Southern live Tradition And Culture*. Bangkok, Thailand: Chomromdek.
- Thung Song Municipality. (2016). *History of Thung Song City*. Nakhon Si Thammarat, Thailand: Time Printing Co., Ltd.